

Szépirodalmi művek

Kodolányi János — ifj. Kodolányi János

BARANYAI UTAZÁS

Magvető, 332 old. 21,50 Ft (Ajánlott)

„Ha nyelvében nem él az Ormánság, miben él akkor?!” — kérdezi 1961-es baranyai útján Kodolányi János, fájdalmas töprengéssel kutatva, létezik-e még, s meddig az az értékes, nyelvi s művészeti hagyományokban egykor bővelkedő népcsoport, mely több mint száz éve, egyre gyorsabban megy sírja felé, s mint etnográfiai egység, feltartóztathatatlanul eltűnik. Ady versének, „A szétszóródás előtt” címűnek hangulata ragadja meg az olvasót: az Ormánság népének csakugyan ez a sorsa. Kodolányi mintegy negyven éve fáradhatatlanul küzdött szűkebb hazája oly igen szeretett népéért, s ezt nem csupán lokálpatriotizmusból, nemcsak a sok vonzó tulajdonságú ormánságiakért tette, hanem az egész országot féltő aggodással, hiszen máshová is átterjedt az egyke pusztító szokása.

A most megjelent kötet a harmincas években írott ormánsági szociográfiákat, a helyi néprajzkutatók könyveit méltató kritikákat, az író művészi szépségű, emberi hevületű beszámolóját az 1961-es útról, s végül fiának az Ormánság néprajzi irodalmát feltáró tanulmányát tartalmazza.

A három részből egységes kép alakul a tájról s népéről, mely olykakat szenvedett, a török pusztítás áldozatául elsőnek esett, s a töröktől utolsónak szabadult, melyet a császári seregek is tűzzel vassal írtottak, a vizek és erdők jóvoltából mégis fenn tudott maradni; míg a kapitalista gazdálkodás pusztulásba döntötte, mert beszorította a nagybirtok gyűrűjébe és ugyanakkor beoltotta a gazdagodás vágyával. A szegények, a cselédek családjai ott is szaporodtak. Érdekes, hogy az egyke jelenségéről elvettve már az 1840-es források is szólnak. Az ormánsági nép vesztes fogyatkozása, s az ezzel együtt fellépő morbid jelenségek (üres, szomorú falvak, magukba merült, közönyös, borba és nazarénusságba menekülő emberek) ellen Kodolányi hiába emelte fel intó szavát, hiába propagálta azt a megoldást, mellyel az akkori feudálkapitalista rendszerben az egyéni földöröklés helyébe a négygyermekes családi örökösödést kívánta bevezetni — a Horthy Magyarországon süket fülekre talált.

Legutóbbi baranyai útján az egykor megmenteni szándékolta népcsoport maradványait keresi, Kevesen vannak már, nemcsak viseletük, jellegzetes nyelvjárá-

suk is tűnőben, néptelen falvaikba az áttelepített csángó székelyek hoztak új életet, egészséges erkölcsöket. Az író ezen az úttján lírai szépséggel idézi fel a szülőföld távoli emlékeit, de meglátja azt is, ami új és jó. Írása mégis elsősorban figyelmeztetés: az ormánságiak pusztulásával, és sajnos — a népesedési statisztika szerint — egyre jobban terjedő példájával inti az ország népét: íme ide vezet az egyke. Amint maga mondja: „Jeremiás kíméletlenségével” szól, s ostorozza az országosan terjedő kispolgári életérzést, a jólét és kényelem vágyát, az áldozatoktól való húzódozást. Ezért több ez az írás irodalmi értékű útirajznál, több mint írói mű: tett és figyelmeztetés. Egy népét szenvedélyesen szerető ember intó szava. Így is kell olvasnunk.

—y—a

Bódás János

MAI PRÉDIKÁTOR

Magvető, 190 old. 14,50 Ft (Ajánlott)

Bódás János forma, tartalom és belső hevület tekintetében Erdélyi József nyomában jár, kiegyensúlyozottsága révén azonban a fasizmus sok szonyatot hozó éveiben ösztönös népfiből a társadalmi élet nagy kérdéseiben határozottan állástfoglaló, tudatos közösségi költővé vált.

Költészetének fő jellemzője a néppel, a parasztsággal és a természettel való összeforrottsága. Már egy jó emberöltő óta városban él, de lelke még ma is faluja határában, a bodzabokrok, katángok és útifüvek, a természet szegényei közt kalandozik és szárnyal, az emlékek mellé gyűjti az élményt, fűrkészi a vágyakat és álmokat, hogy költészetté varázsolja.

Néhány fiatalkori versében olyan forradalmi hevület izzik, hogy az a forradalmár költőknek is dicséretére válhatna. De Bódás nem lesz forradalmár, csak magános lázongó, aki később is látja és ki mondja: „Urak földje e föld, urak országa: / gőg, tivornya és kékvér öntudat... / Hogy a nép munkát, kenyeret / kíván? — Várjon még néhány századot!” De reménytelennek látja a harcot, mert „Most a Bomba, a Gáz a hatalom, / s a Parnaszus: a Gyár, a Bank, a Tőke!” Vállán öt gyereke gondjával, bár „Mint kelevény lobosodik megére a mondanivaló”, kényszeredetten vállalja a „gyáva költő” magatartását, aki annyit mond, amennyi mondható. A háború alatt az öldökléssel szemben a jövőre való felkészülésre buzdít, s ekkor születik egyik legművészebb verse is, melyben Székesfehérvár bombázásának egy pillanatába összesűrítve meg-rázó erővel érzékelteti a háború öt esztendejének minden borzalmát.

A felszabadulás után éber, figyelő szemmel néz körül, s az új „nagy elvek, igazságok” lobogtatják. A nép mellett áll, „mely ölében egy újszülött országot ringat, féltsd, óvd és küzdj, hogy ne vihesék vágóhídra fiainkat.” Mint Bornemiszsa, és a többi prédikátor ősök, szinte belső kényszerből áll a haladás szolgálatába, mert ha nem tenné: „békében élhetnék én mindenkivel régen, csak éppen önmagammal nem lenne békességem.”

A társadalmi felelősség mellett Bódás másik fő ereje a természettel való összeforrottság. A természet nemcsak tájfestő verseiben van jelen, hanem átszővi egész költészetét. Képeit és hasonlatait a természet jelenléte teszi érzékletessé és szemléletessé. Az éj nagy lomha kotló. A harangozó feji a tornyot. Az édes hangok megitatják a falut és a tájat stb. Külön színfoltot jelentenek költészetében ízes népi humort sugárzó versei, mint pl. a „Kecske”, a „Vakarózni jó”, vagy az „Ördög-puli.”

Bátor hangvételő, tiszta csengésű, egyenletesen ívelő költészetet, markáns költői egyéniséget ismerhetünk meg a „Mai prédikátor”-ból, ebből a negyven év költői terméséből válogatást adó kötetből. Olyan költőt, aki a múltban — papi megkötöttségei ellenére is — dacosan lázongott. Ma pedig bátran, teljes szívvel szolgálja az új világot, a béke és a szocializmus ügyét. Korszerű és méltó utóda hajdani prédikátor őseinek.